

Gekapte naaldboom
met markering ('blessen')
in het Ganzenhoekbos.
Foto: Mark Kras

Bomenkap in de duinen

Veel discussie, emotie en overleg

Het kappen van bomen levert vaak emotionele en soms hoog oplopende discussies op over nut en noodzaak daarvan. Vaak hebben beheerders en omwonenden hier verschillende ideeën over. In dit artikel beschrijven we twee verschillende voorbeelden uit de duinen: Ganzenhoekbos en Schoorlse duinen, beide in beheer bij Staatsbosbeheer. In de kern lijkt het te draaien om goede en tijdige communicatie.

Tekst: Frans Micklinghoff

De plannen voor de kap van het hoofdzakelijk uit dennenbomen bestaande Ganzenhoekbos bij Wassenaar leverde in 1998 via acties de oprichting van de 'Stichting Behoud Ganzenhoekbos' op. Staatsbosbeheer (SBB) en de gebruikers van het Ganzenhoekbos hebben elkaar inmiddels gevonden en werken nu samen om de bijgestelde plannen te realiseren. In de Schoorlse duinen ligt het anders. De plannen om daar grootschalig bomen te kappen, om zo het proces van stuivende witte en grijze duinen te bevorderen, doet daar de emoties hoog oplopen en zet de gebruikers van het duin pal tegenover beheerder Staatsbosbeheer. We zien hier dezelfde ontwikkeling als bij het Ganzenhoekbos. Vanuit de actiegroep

wordt een stichting opgericht. Deze stichting en SBB zijn nu druk met elkaar in gesprek. Er is een fundamenteel verschil van inzicht over wat belangrijk en van waarde wordt gevonden.

Ganzenhoekbos

Het Ganzenhoekbos (30 hectare) ligt in de duinen tussen Scheveningen en Katwijk, en is onderdeel van Nationaal Park Hollands Duin en Natura 2000 gebied Meijendel-Berkheide. Het Ganzenhoekbos bestaat uit 80% naaldbomen en 20% loofbomen. Het werd in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog aangelegd als werkgelegenheidsproject. Het ligt vlakbij Hotel Duinoord en is een geliefde plek voor jaarlijks tienduizenden wandelaars.

Historie van inspraak

In 1962 heerst in het Ganzenhoekbos een insectenplaag met dennenscheerders. Wassenaaers voelen zich verbonden met het bos, en de kap wordt stilgelegd. In 1996 komt het beheer van het bos aan de orde bij de Vereniging van Vrienden van Wassenaar. Kernvraag is waarom er uitgedund moet worden, of het bos moet verdwijnen of juist blijven en waarom SBB de omwonenden niet bij de plannen heeft betrokken. Staatsbosbeheer wil hier door te dunnen andere bomen een kans geven en op termijn alle dennenbomen laten verdwijnen. Er ontstaat veel ophef. Eind mei 1998 wordt de 'Stichting Behoud Ganzenhoekbos' opgericht. Deze Stichting ijvert voor het behoud van het Ganzen-

hoekbos en andere natuurwaarden rond Wassenaar.

Opnieuw ophef

In januari 2016, bijna 20 jaar later, wordt het plan bekend dat er nog voor het komend broedseizoen in het Ganzenhoekbos flink 'gedund' zal worden. Gemeente, stichting en SBB gaan in gesprek en er wordt afgesproken dat de Stichting een alternatief beheerplan gaat opstellen en beide partijen daarna verder praten. Hierna verschijnen ingezonden brieven in de diverse kranten waarin het voornemen van uitdunnen/kappen wordt afgewezen. Daarop reageert SBB in de Wassenaaarse Krant, waarin SBB ingaat op alle argumenten uit de ingezonden brieven. Met daaronder een reactie van de Stichting Behoud Ganzenhoekbos, die verheugd vaststelt dat Staatsbosbeheer in plaats van 80% nu nog maar 40% wil kappen.

Het roer gaat om

Na alle commotie en verschillende constructieve gesprekken verschijnt in september 2016 een brief van Staatsbosbeheer, waaruit duidelijk wordt dat het roer om gaat en van grootschalige kap/dunnen geen sprake meer zal zijn. In maart 2017 laten de partijen weten volledige overeenstemming te hebben bereikt over het toekomstige beheer van het Ganzenhoekbos. Zo wordt afgesproken: het Ganzenhoekbos blijft tot in lengte van dagen een gemengd duinbos bestemd voor natuur en gepaste recreatie. Het karakter van naaldbos zal de komende decennia overgaan naar meer gemengd naald-loofbos; bestaande bomen zullen wijken om meer licht in het bos te brengen en ruimte te bieden aan de jongere generatie bomen; ook jonge naaldbomen zullen een kans krijgen in het Ganzenhoekbos en zullen binnen het bos niet worden verwijderd; jaarlijks zal de ontwikkeling van het bos worden geëvalueerd door Staatsbosbeheer in samenwerking met de Stichting Behoud Ganzenhoekbos.

Twee jaar debat

Staatsbosbeheer boswachter Mark Kras wijst erop dat de kernvraag in de discussie met de Stichting Behoud

Wat vindt Duinbehoud?

Anders dan voorheen vindt Duinbehoud dat een deel van de bestaande dennenbossen in de binnenduinen ook op langere termijn kan blijven staan. Ze hebben specifieke natuurwaarden, zoals paddenstoelen, dennenorchis en nachtzwaluw en worden hoog gewaardeerd door bezoekers. Maar zeker in de duinen van Schoorl is het wenselijk dat een flink deel van het naaldbos wordt omgevormd naar open duin en meer natuurlijk loofbos. Ook moet de verdrogende werking van het naaldbos worden vermindert. Omvormen van het Ganzenhoekbos heeft minder prioriteit omdat het veel kleiner is en minder negatieve effecten heeft op de omgeving.

Ganzenhoekbos was en bleef: hoe komen we tot een soortenrijk duin? "De bomen staan nu zo dicht op elkaar dat ze elkaar beconcurreren en zo alles verzwakt. Je ziet nu al veel bomen waar de winterse stormen de toppen eruit hebben geblazen. Veel bomen zijn dus niet meer vitaal. We zijn overeengekomen dat we zwakkere bomen eruit halen om de gezonde, sterke bomen meer kans te geven door te groeien. In feite praten we over een proces van 'natuurlijke selectie' waarin we een helpende hand toesteken, omdat deze dennen allemaal op ongeveer hetzelfde moment zijn geplant. Het debat heeft twee jaar geduurd, maar uiteindelijk staan alle neuzen in dezelfde richting over het uit te voeren beheerplan. Het daadwerkelijke zaagwerk zal in 2019 plaatsvinden voor het broedseizoen. Er zijn ook afspraken gemaakt voor de afvoer van het hout. Daarna zullen zo snel mogelijk de wandelpaden worden hersteld. We zullen gebruik maken van terreinmachines met brede rupsbanden om de bodem zo min mogelijk te verwonden en trachten het project in zo kort mogelijke tijd voltooien."

Schoorlse duinen

De Schoorlse duinen zijn kalkarm en dus voedselarm. Door de grote variëteit aan landschapstypen (zand, heide, struweel en bos) groeien hier veel bijzondere planten, zoals de altijd groenblijvende kraaiheide, zonnedaauw, klein tasjeskruid en talloze mossen en korstmossen. Bijzondere fauna is er ook, zoals kruisbek - eet de zaadkegels van de dennen - ransuil, nachtzwaluw, rugstreeppad, zandhagedis, en diverse graafbijen en -wespen. In 1997 wordt er een gat in de duinen gemaakt -

de Kerf - met de bedoeling hier een natuurlijke zeereep te krijgen. Dit is dan ook één van de plekken langs de kust waar het zand weer volop mag stuiven. Bijzonder aan het Schoorlse duingebied is ook dat er nooit drinkwater is gewonnen. Toch is hier het grondwater gedaald: door het vele naaldbos, de bemaling in de erachter gelegen polders en door drinkwaterwinning in Bergen.

Vele plannen

De Schoorlse duinen zijn Europees beschermd als Habitatrichtlijn- en Natura 2000-gebied. Vele plannen moeten ervoor zorgen dat het gebied beschermd wordt en blijft. Tussen augustus 2009 en mei 2011 vinden er vier grote duinbranden plaats, waarbij in totaal bijna 280 hectare duingebied in vlammen opgaat. In 2014 verschijnt daarom het herstelplan Schoorlse Duinen. Een van de acties bestaat uit het herstellen van heide en vochtige duinvalleien. Ook PAS-maatregelen spelen hier een rol. Deze 'Programmatische Aanpak Stikstof' zorgt ervoor dat door afvoer van stikstof uit natuurgebieden (o.a. kap) de negatieve gevolgen van stikstof worden gecompenseerd. In 2016 verschijnt het 'Natura 2000 Beheerplan Schoorlse duinen' dat erop is gericht om natuurlijke processen, zoals wind en stuivend zand meer ruimte te geven. Want hierdoor kan het duin zich verjongen en kunnen de duinvalleien meer tot bloei komen. De naaldbossen, gelegen dicht bij de dorpen, wil Staatsbosbeheer geleidelijk omvormen tot een meer gevarieerd bos, met meer loofbomen en struiken. »

Verbrand naaldbos naast kale zandduinen in Schoorlse Duinen.

Foto: Ronald van Wijk

Tegenstand

Tegen de plannen lopen omwonenden, natuurliefhebbers en recreanten te hoop. Aanvankelijk in de actiegroep Schoorlsebosmoetblijven en al snel gebundeld in de Stichting ter behoud van het Schoorlse en Noord-Kennemer Duingebied. Zij tekenen bezwaar aan. De minister wordt om een toelichting gevraagd. De Staatssecretaris antwoordt dat "...voor dit beheerplan een uitvoerig proces is doorlopen met een project- en klankbordgroep waarin relevante partijen uit de omgeving, zoals bewonersverenigingen, hebben deelgenomen. Vervolgens is het wettelijk voorgeschreven besluitvormingstraject gevolgd. Op 1 februari 2017 is het beheerplan in werking getreden. Alle partijen hebben voldoende mogelijkheden gehad inbreng te leveren in het proces".

Onvoldoende gehoord

In de procedure rond het opstellen en publiceren van deze plannen is iets grondig misgegaan, aldus de tegenstanders. Zij vinden dat ze onvoldoende gehoord zijn en in een ondoorzichtig juridisch web van termijnen zijn beland. Zij halen aanvankelijk 4000 protesthandtekeningen op en bieden die aan bij de provincie, maar merken dat dit niet veel indruk maakt. Inmiddels hebben zij meer dan 15.000 handtekeningen opgehaald. De stichting hamert erop dat de communicatie rond het herstelplan en het

beheerplan absoluut onvoldoende was. Dit bezwaar is recent niet ontvankelijk verklaard door de Rechtbank.

Oneens over natuurlijkheid en oorspronkelijkheid

Waar gaan de inhoudelijke bezwaren over? De tegenstanders van het Natura 2000 beheerplan vragen wat SBB wil verbeteren aan de soortenrijkdom door bomen te kappen, kraaiheide te chopperen en de humuslaag af te plaggen. Ze vragen zich ook af waar de vogels en andere dieren naar toe moeten als de dennenbomen zijn gekapt en hun leefgebied is omgevormd tot een levenloze zandvlakte. Volgens de tegenstanders noemt SBB nu net twee natuurtypen die van nature niet of alleen tijdelijk voorkwamen in de zones waar de werkzaamheden zijn gepland. "Loofbossen vond je alleen in de beschutte buitenste duinenrij langs de dorpsranden, waar de bewoners loofhout aanplantten. De vochtige duinvalleien die we nu kennen zijn het resultaat van zandafravingen - een menselijke ingreep". Volgens Laurens Bonekamp, boswachter van SBB, is deze visie onjuist. "Dit gebied kende veel natte duinvalleien, zoals het Hargergat, de Waterbosvlakte en het Groot Hanzenveld, allemaal locaties die stuk voor stuk verdroogd zijn door de aanplant van dennenbos". De stichting heeft nog meer argumenten om zich tegen de plannen te keren. "De bossen in de Schoorlse duinen zijn

beeldbepalend, met veel variatie. Oude bossen zijn in Nederland een zeldzaamheid aan het worden, want bossen krijgen nog maar zelden de kans om 'oud' te worden. We hebben deze bossen hard nodig om de klimaatdoelstellingen te halen, want oude bossen kunnen veel CO₂ opnemen. Dergelijke bijzondere plekken in ons land dienen gekoesterd te worden. Je moet er niet aan denken dat deze naaldbossen worden gekapt".

Dynamiek van verstuiwing terugbrengen

Het beheerplan is gericht op herstel van de dynamiek in de vorm van verstuiwing, herstel van voedselarme omstandigheden, verhoging van grondwaterstanden, en geleidelijke omvorming van naaldbos naar loofbos. De omvorming heeft reeds plaatsgevonden in de recent verbrande bossen. Om open duin te regenereren is kap van bos noodzakelijk. In totaal gaat het om een kap van 96 hectare wat gefaseerd in drie beheerplanperiodes wordt uitgevoerd. In totaal duurt dit 18 jaar waarbij in de eerste 6 jaar 34 hectare wordt geregenereerd. Daarbij blijft 88% van het bestaande bosareaal overeind. De Staatssecretaris: "Elders aan de Nederlandse kust zoals in Berkheide zijn dit soort plannen met succes uitgevoerd. Het landschap zal kort na de ingrepen lokaal sterk veranderen en dit roept vragen op bij burgers. Daarom zijn er overleggen, excursies en informatieavonden georganiseerd over de voorgenomen beheermaatregelen. Desondanks zijn mensen verontroost of alles wel correct verloopt en er onomkeerbare schade aan het natuurgebied wordt toegebracht."

Kortom, waar in het Ganzenhoekbos partijen tot elkaar zijn gekomen, lijken in Schoorl inhoudelijke en procedurele verschillen van inzicht te blijven bestaan. Hoe de communicatie tussen de partijen daar nu verder gaat en of zij nader tot elkaar kunnen komen is de vraag. Wie weet kan men in Schoorl leren van de ervaringen in Wassenaar? •

Frans H. Micklinghoff is journalist